

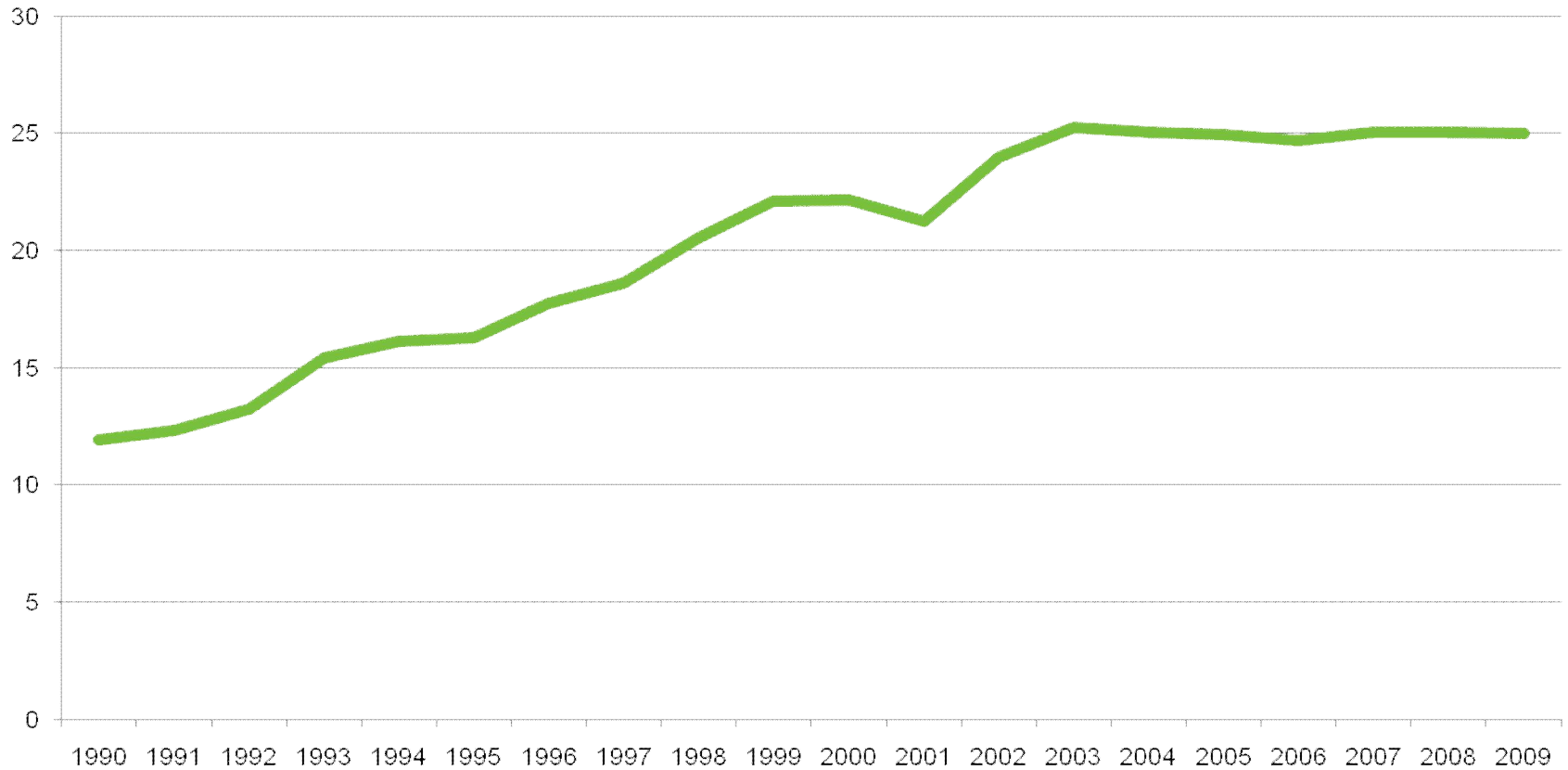
KOMIASTI MUTTA JÄRJELLÄ – kohti täysin integroitunutta psykiatria

Matti Kaivosoja

LT, ylilääkäri, psykiatrian tulosaluejohtaja K-PSHP
apulaisopettaja, Turun yliopisto, lastenpsykiatria

Joka neljäs sairauslomapäivä liittyy mielenterveyden ongelmiin

Mielenterveysperusteiset sairauspäivärahopäivät (%)

Lähde: Kela

POHJANMAA-HANKE

2005
2014

Integraatio - miksi

- Psyykkisesti sairaiden leimaaminen
- Psykiatrisen hoidon sairaalapainotteisuus
- Väestön eriarvoisuus
  - psykiatrisen hoidon arvostus matala, hoidon organisointi erillään johti eriarvoisuuteen
- Profiessioiden kilpailu – paradigmojen kilpailu
  - Kurinpidon kohteena
  - Huollon ja kontrollin kohteena
  - Hoidon ja kuntoutuksen kohteena
  - Hoidon, kuntoutuksen ja yhteiskunnan osallisena

Mielen häiriöt ja stigma

- stigmalla tarkoitetaan leimaamista, ennakkoluuloja ja syrjintää
- stigma liittyy sekä mielenterveyden häiriöistä kärsiviin että päihdeongelmaisiin
- stigma voidaan liittää myös muihin sairauksiin tai kehitysvammaisuuteen

Stigma is...

- Problems of knowledge = ignorance
- Problems of attitudes = prejudice
- Problems of behaviour = discrimination

- Graham Thornicroft 2006

Stigman haitat

- stigman pelko nostaa kynnystä hakea apua ongelmiin stigmatisoituminen estää täyttä osallisuutta yhteisössä
- stigma voi yksin aiheuttaa tai muiden tekijöiden ohella lisätä henkilön syrjäytymistä

Syrjintä / syrjäytyminen

- kodissa
  - kyvyttömänä pitäminen, autonomian riisto
- työelämässä
  - syrjintä työn hakijana, kiusaaminen, etenemisen estäminen
- sosiaalisissa suhteissa asumisessa
  - toveripiiristä sulkeminen, ei-toivottu kumppani, miniä, vävy...
  - autonomian, oikeustoimikelpoisuuden riistäminen,
- terveyspalveluissa
  - huono kohtelu hoidossa, esim.
    - psykoottiset sairaalahoidossa
    - itsemurhaa yrittäneet päivystyspoliklinikoilla
    - päihdeongelmaiset terveyskeskuksissa ja sairaaloissa
  - palveluja ei kehitetä, vaaditaan alistuvuutta avun ehtona

Stigman vähentäminen

- vaikuttettava kaikilla ongelman tasoilla,
  - tiedollisella tasolla
  - asennetasolla
  - käyttäytymisen tasolla
- valittava oikeat joka tasolle keinot
- syrjintää vastaan käytettävä keinoja, joilla syrjintää yleisesti estetään

Terveydenhuollon integraatio...

- Yhteinen arvopohja välttämätön
- Yhtenäinen perusorganisaatio – kunnat ja yhteinen erikoissairaanhoidon organisaatio
- Alkaa yhteisestä taloushallinnoksi... kieli
- Syvenee henkilöstöpolitiikkaan... kulttuuri
- Operatiivisesti tärkeä väline tietohallinto...
- Johdonmukaista edetä yhteisiin tiloihin...
- Yhteisissä tiloissa puretaan vähitellen erikoisalakohmainen toiminta potilaan tarpeen mukaiseen... (esim. deliriumpotilaan hoito)

Mieli

– kansallinen mielenterveys- ja päihdesuunnitelma

- Asiakkaan aseman vahvistaminen
- Panostetaan ehkäisyyn
- Palvelut toteutetaan toimivana kokonaisuutena
- Ohjauskeinoja kehitetään

Mieli – kansallinen mielenterveys- ja päihdesuunnitelma

- Asiakkaan aseman vahvistaminen
  - 1. Mielenterveys- ja päihdeongelmaisten yhdenvertaisuutta palveluihin pääsyssä ja niiden saamisessa vahvistetaan ja mielenterveys ja päihdeongelmiin paneudutaan samalla vakavuudella kuin muihinkin terveysongelmiin.
  - 2. Mielenterveys- ja päihdepalveluihin pääsee helposti yhden oven periaatteella sosiaali- ja terveyskeskuksen kautta.
- Panostetaan ehkäisyyn
- Palvelut toteutetaan toimivana kokonaisuutena
- Ohjauskeinoja kehitetään

Mieli – kansallinen mielenterveys- ja päihdesuunnitelma

- **Asiakkaan aseman vahvistaminen**
  - 1. Mielenterveys- ja päihdeongelmaisten yhdenvertaisuutta palveluihin pääsyssä ja niiden saamisessa vahvistetaan ja mielenterveys ja päihdeongelmiin paneudutaan samalla vakavuudella kuin muihinkin terveysongelmiin.
  - 2. Mielenterveys- ja päihdepalveluihin pääsee helposti yhden oven periaatteella sosiaali- ja terveyskeskuksen kautta.
- Panostetaan ehkäisyyn
- Palvelut toteutetaan toimivana kokonaisuutena
- Ohjauskeinoja kehitetään

Mieli – kansallinen mielenterveys- ja päihdesuunnitelma

- Asiakkaan aseman vahvistaminen
- Panostetaan ehkäisyyn
  - Tunnistetaan ja ehkäistään mielenterveys- ja päihdeongelmien siirtyminen yli sukupolvien.
  - Kunnat tekevät mielenterveys- ja päihdetyön strategian ja sisällyttävät sen osaksi kuntastrategiaa.
  - Ehkäisevän ja edistävän mielenterveys ja päihdetyön asemaa vahvistetaan alueellisilla koordinaattoreilla.
- Palvelut toteutetaan toimivana kokonaisuutena
- Ohjauskeinoja kehitetään

Mieli – kansallinen mielenterveys- ja päihdesuunnitelma

- Asiakkaan aseman vahvistaminen
- Panostetaan ehkäisyyn
- **Palvelut toteutetaan toimivana kokonaisuutena**
  - Kunnat tehostavat perus- ja avopalveluja lisäämällä mielenterveys- ja päihdetyön päivystyksellisiä, liikkuvia ja konsultaatiopalveluja, jolloin laitospaikkojen tarve vähitellen vähenee.
  - Erikoistason mielenterveys- ja päihdepalveluiden avohoito yhdistetään. Psykiatrinen sairaalahoito siirretään yleissairaaloiden yhteyteen.
- Ohjauskeinoja kehitetään

Mieli – kansallinen mielenterveys- ja päihdesuunnitelma

- Asiakkaan aseman vahvistaminen
- Panostetaan ehkäisyyn
- **Palvelut toteutetaan toimivana kokonaisuutena**
  - Kunnat tehostavat perus- ja avopalveluja lisäämällä mielenterveys- ja päihdetyön päivystyksellisiä, liikkuvia ja konsultaatiopalveluja, jolloin laitospaikkojen tarve vähitellen vähenee.
  - **Erikoistason mielenterveys- ja päihdepalveluiden avohoito yhdistetään. Psykiatrinen sairaalahoito siirretään yleissairaaloiden yhteyteen.**
- Ohjauskeinoja kehitetään

Keski-Pohjanmaan erikoissairaanhoido- ja peruspalvelukuntayhtymä

Kuntayhtymän arvot

- Ihmisten terveys ja hyvinvointi
- Ihmisarvon kunnioittaminen
- Oikeudenmukaisuus
- Innovatiivisuus ja yrittäjäyys

Psykiatrian tulosalueen missio

Ihmisten hyvän arjen tukeminen heidän omassa elinympäristöissään kehittämällä omaa toimintaa kehittämishankkeiden ja tutkivan työotteen kautta

Kuntayhtymän toimintaa ohjaavien arvojen toteuttaminen psykiatrian tulosalueella

- Toiminnan perustana on *terveys*
  - itseisarvona ja hyvinvoinnin välineenä
  - koskee sekä väestöä, potilaita että organisaatiota
- *Ihmisarvon kunnioittaminen* ilmenee humanistisessa ihmiskäsityksessä
  - pyrimme potilaiden, työyhteisön jäsenten ja yhteistyökumppanien tasavertaiseen yhteistoimintaan, jossa potilas on oman elämänsä paras asiantuntija
- *Hyvä palvelujen laatuun* pyrimme
  - perhe- ja verkostokeskeisillä työtavoilla
  - panostamalla terapiakoulutukseen sekä erityisosaamisessa kouluttamiseen
  - sopimalla kehittämis- ja vastuualueista työryhmissä

- Psykiatrian tulosalueella pyrimme *aktiivisuuteen ja tuloksellisuuteen*
  - avoimuuden ja osallistavan johtamisen kautta
  - joustavan toiminnan ja yksiköiden välisen synergian kautta
  - sitoutumalla sovittuihin tavoitteisiin ja toimintaperiaatteisiin sekä

- Psykiatrian tulosalueella sairaanhoitopiirin *kestävästä kehityksestä* huolehtiminen tarkoittaa
  - riittävän monipuolisia eri ikäisten palveluja
  - osaamisen ja palvelujen kehittämistä erityisesti osana Pohjanmaa -hanketta ja ERVA -alueen yhteistyötä sekä yhteistyötä erityishuoltopiirien kanssa
  - riskien hyvää hallintaa yksikkötasolla
  - fyysisesti turvallista työympäristöä uusissa tiloissa
  - kehittämällä osaamista ja hoidollisia työtapoja vaaratilanteiden varalta ja niiden ehkäisemiseksi.

Miten etenemme arjessa

- Tarvitaan strategia, keskustelua arvopohjasta sekä pitkälle kantava visio
- Kaikkea keskustelua ei kuitenkaan tarvitse käydä yhtenä kokonaisratkaisuna
- Edetään useilla rintamilla samanaikaisesti
  - Toimintamallien kehittäminen
  - Osaamisen kehittäminen
  - Toimitilojen kehittäminen
  - Psykiatrisen hoidon, kuntoutuksen ja laajemmin mielenterveystyön tuominen kuntien ja alueiden hyvinvointistrategioihin
  - Hoidon kehittäminen arkiympyröissä, askel kerrallaan

- Keskussairaalavaihe
  - 1975 psykiatrinen poliklinikka
  - 1983 lastenpsykiatrian poliklinikka
  - 1986 lastenpsykiatrian osasto
- Sairaanhoidopiirivaihe I (avohoito)
  - 1987 valtioneuvoston päätös / k-p oma mshp
  - 1988 sairaanhoidopiiri aloittaa, oma avohoito
    - kolme mielenterveystoimistoa ja erityiskuntoutumiskoti
  - 1990 ensimmäinen aikuispsykiatrian osasto
  - 1991 nuorisopoliklinikka
- Sairaanhoidopiirivaihe II (vastuu sairaalahoidosta)
  - 1994 kaksi aikuisten akuuttipsykiatrista osastoa (yht. 3 os.)
  - 1999 muutos
    - Aikuisille 2 osastoa, resurssien uudelleen järjestely
    - Vuonna 2000 nuorisopsykiatrian osasto

- **Palvelujen monipuolistamisvaihe**
  - 2003 Erityiskuntoutumiskodin ja Kuntoutumisklinikan toiminta päättyy
  - 2004 psykiatrian kurssiyksikkö
  - 2004 lasten ja nuorten terapiapoliklinikka
  - 2005 sosiaalityön palveluyksikkö
  - 2006 kehitysvammatyö osaksi tulosaluetta
  - 2007 psykiatrian yksiköille omat toimitilat
  - 2008 LJ -laakson päivätoiminta siirtyy K-P:n sosiaalipsykiatrisen yhdistyksen toiminnaksi
  - 2009 pikkulapsipsykiatria
  - 2010 psykologian palveluyksikkö
  - 2011 poliklinikat siirtyvät aluemallista prosessimalliin...

PÄÄSISÄÄNKÄYNTI

YHTEISPÄIVYSTYS

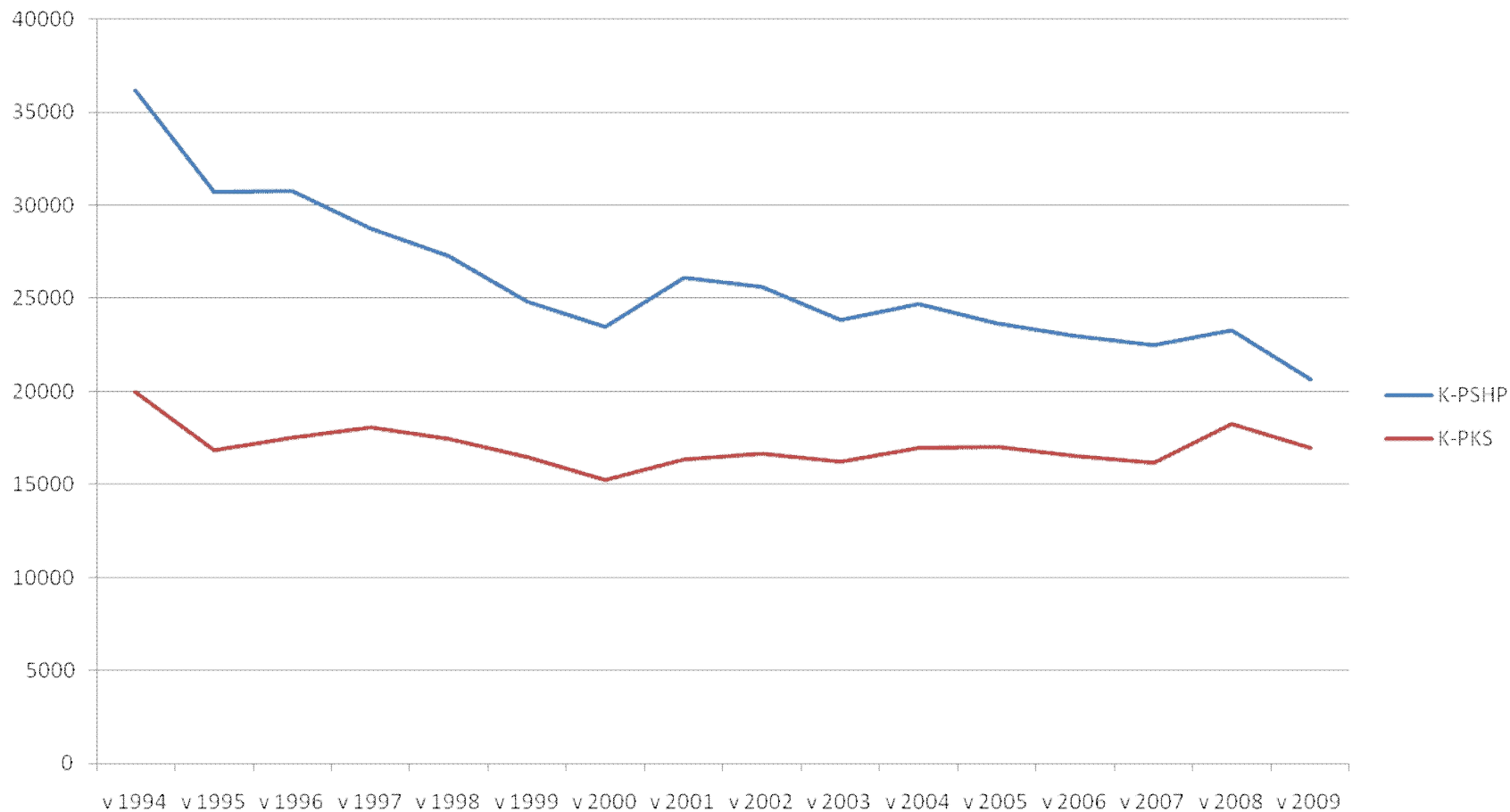
Yhdystalon
terveyskeskus

Psykiatrian yksikkö

SISÄÄN

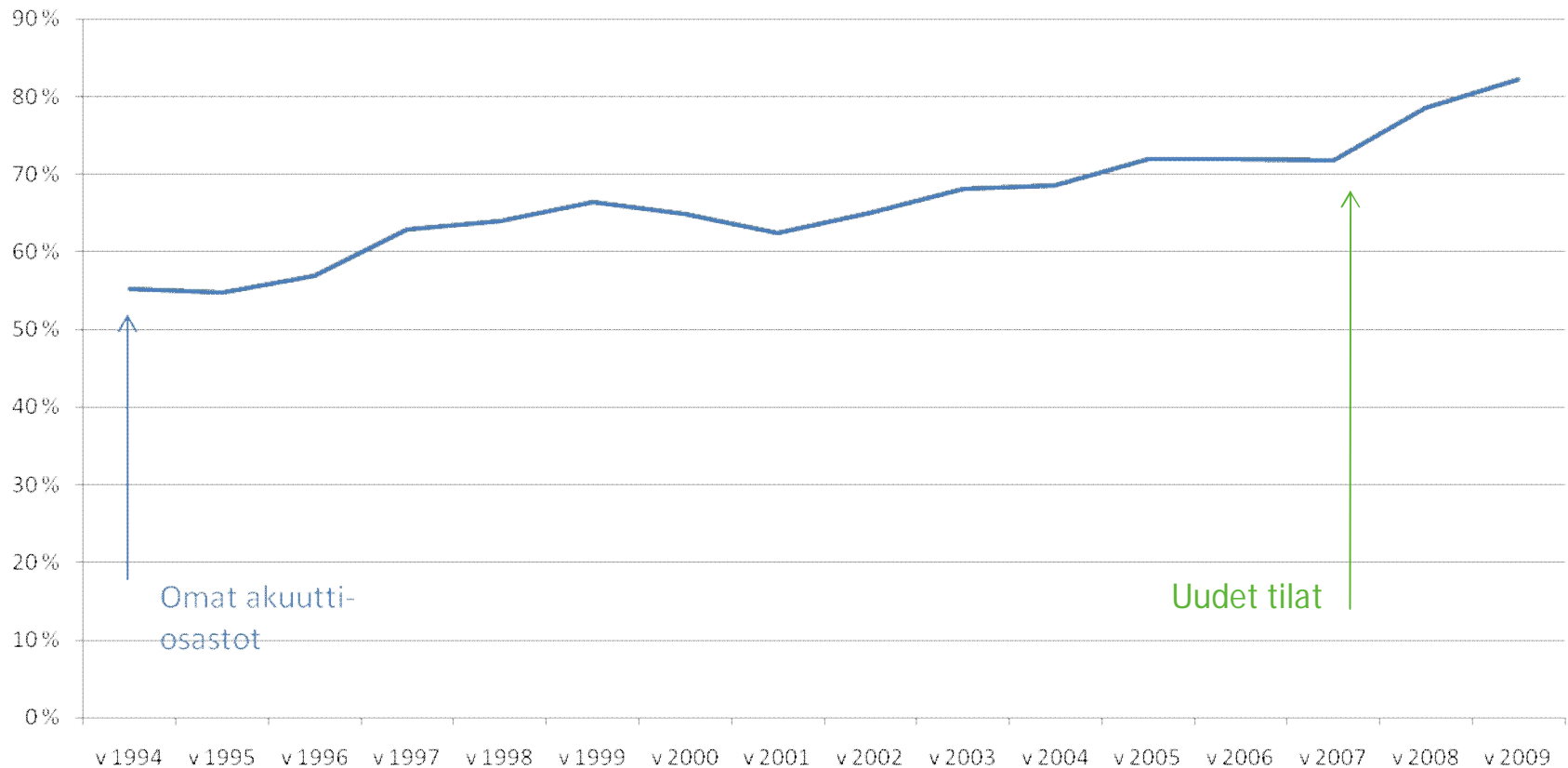

Psykiatriset sairaalahoitopäivät

Psykiatristen hoitopäivien tuotto

omavaraisuusaste

Budjetti

- Vuosi 2011
  - Psykiatria 12 910 800 euroa
  - Kehva 2 159 850 euroa
  - Yhteensä 15 070 650 euroa
    - henkilöstökulut 9,9 milj. euroa (66,5%)
    - henkilöstökulut lähes 9 milj. euroa (64 %)
- Uudisrakennus
  - Psykiatria 7,8 milj euroa (rakennusvuosi 2007)
  - Saman verran kuin henkilöstökulut käyttöönottovuonna (2008)

Mihin erillisyyttä enää tarvitaan

- Salassapito ?
- Salassapito ??
- Salassapito ???
- Vai ammattitaidon puutteen salassapito ?
- Vs.
- Diagnostiikan ja hoidon mahdollisuuksien parantuminen, potilaan asema ja turvallisuus

Integraation arkea

- Ei psykiatrisia potilaita, ainoastaan keskussairaalan potilaita
- Ei psykiatrian sairaalat, toimintatavat ja arvot
- Yhteiset kokoustilat – lainataan sekä välineitä että osaamista toisiltaan
- Kehittäminen:
  - Mental Health First Aid (MHFA) - koko päivystys
  - Terapiaosaamisen kehittämisohjelma – myös syöpätaudeilla, äitiyshuollossa, jne. halutaan oppia vuorovaikutuskeinoja haastavassa hoidossa

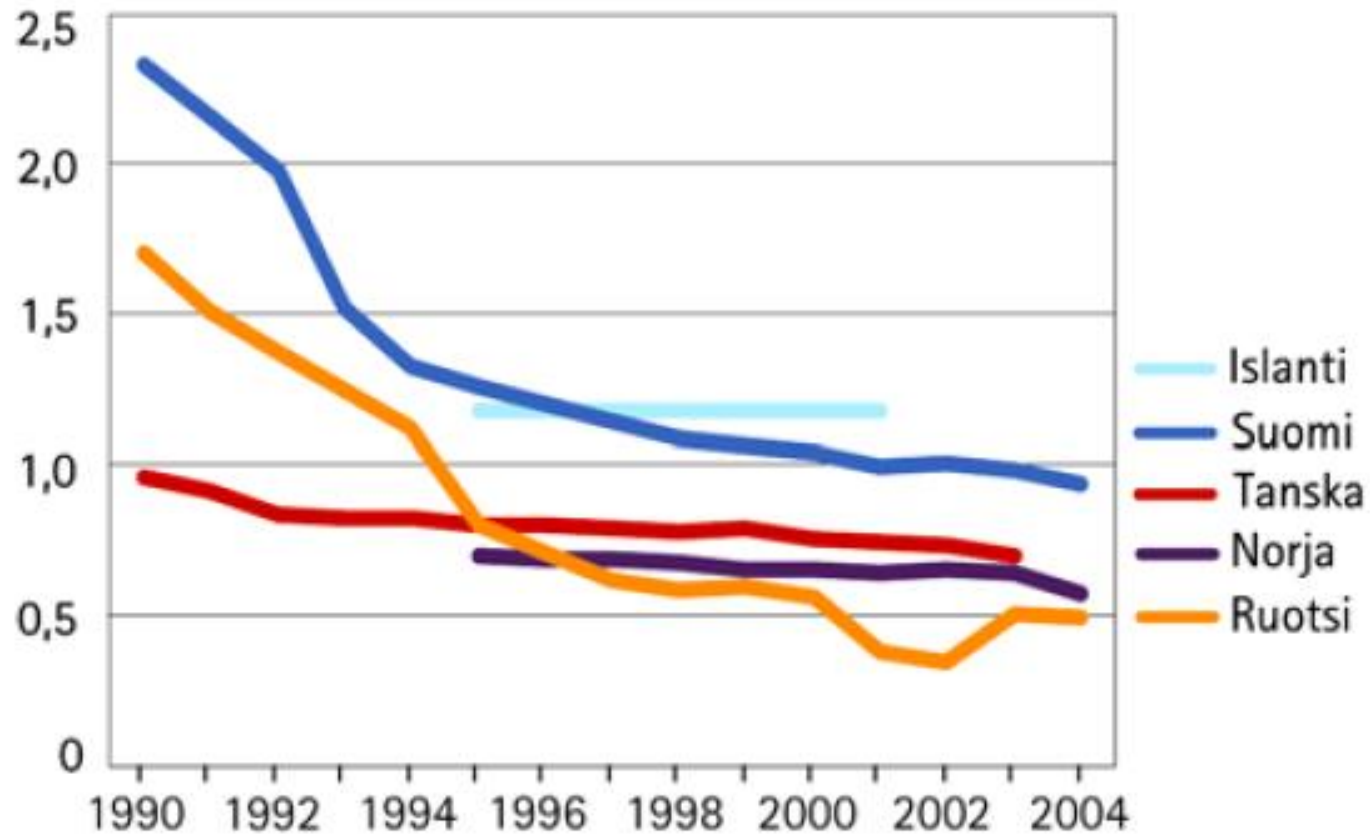
Mielenterveyspalveluiden kehityssuunnat

- Laitosvaltaisuuden purku
- Avohoidon kehittäminen
- Integraatio yleiseen terveydenhuoltoon
- Palveluiden kysynnän kasvu
- Palveluiden käyttäjien voimaannuttaminen
- Mielenterveyden edistämisen ja häiriöiden ehkäisyn merkityksen ymmärtäminen

Psykiatrisen sairaalahoito Pohjoismaissa

sairaansijaa/1 000 asukasta

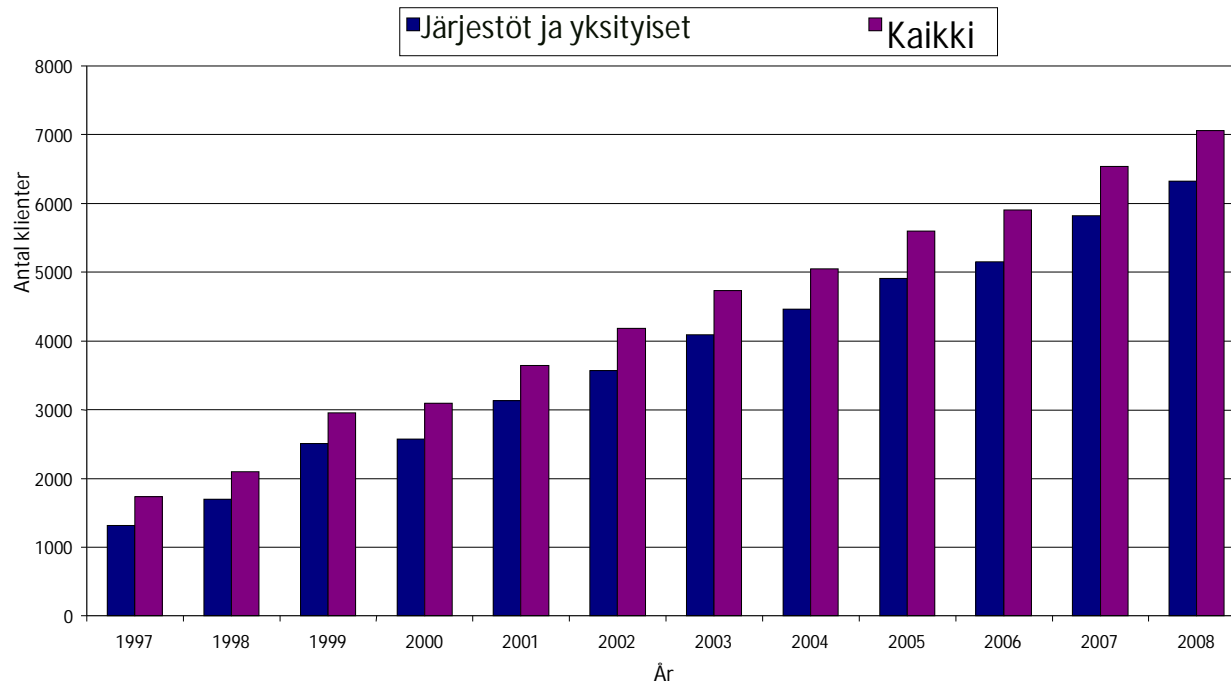

Lähde: Nomesco

Mielenterveyspalveluiden rakennemuutos?

- 80 % sairaalapaikoista lakkautettu 20 vuoden aikana
- Hoito- ja kuntoutuskodeissa olevien määrä kasvaa nopeasti, lisäys silti alle puolet sairaalapaikkojen vähennyksestä

Hoito- ja kuntotutuskotien asukkaat

Mielenterveyspalveluiden rahoitus

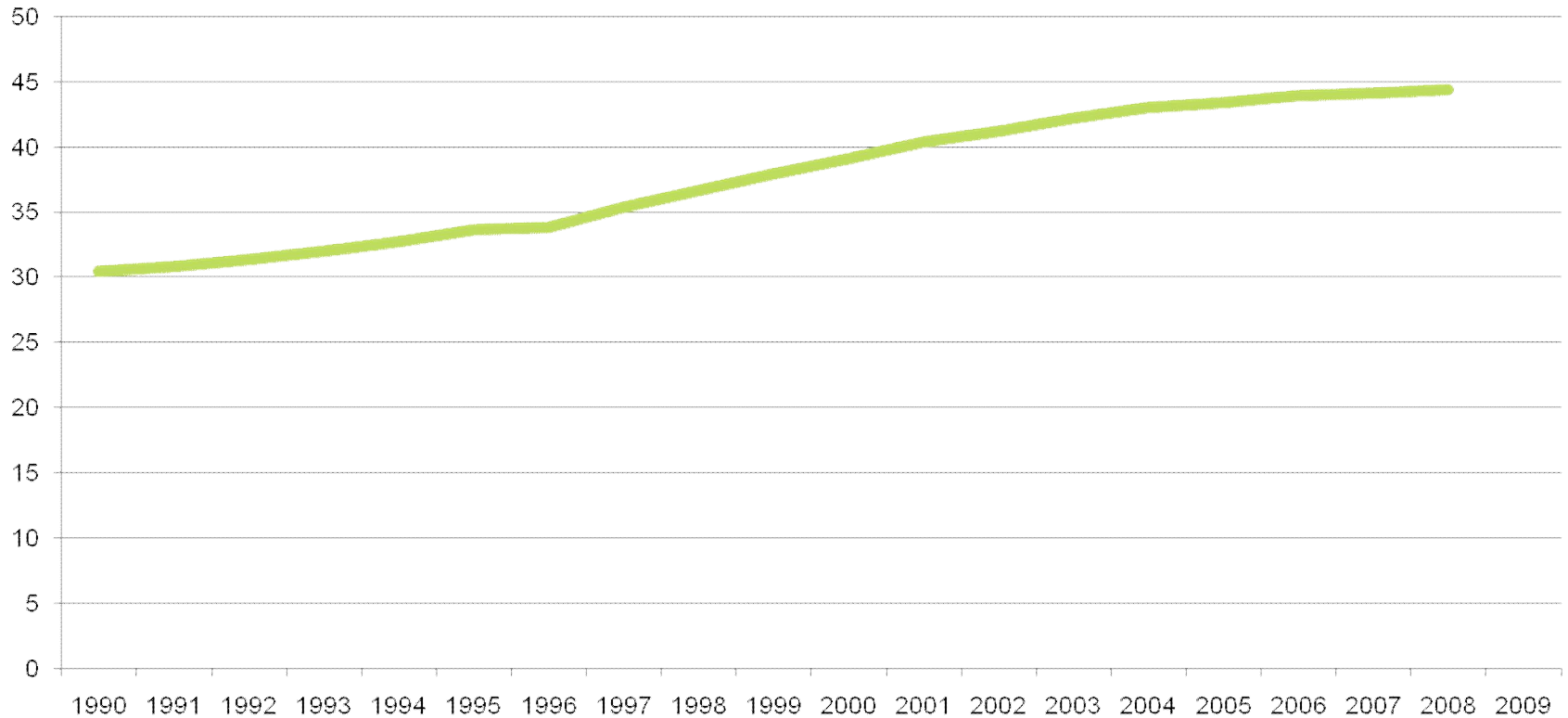
- Mielenterveyden häiriöt muodostavat noin 25 % suomalaisten sairaustaakasta
- 44 % työkyvyttömyyseläkkeen saajilla on mielenterveyden häiriö
- Mielenterveyden häiriöiden kokonaiskustannukset vuonna 2005 olivat 3,2 miljardia (n. 2% BKT:sta) (Sillanpää ym. 2008)

MUTTA....

- Mielenterveyden häiriöiden osuus sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksista on vain noin 13 %.

Mielenterveyden häiriöt ovat yhä useamman työkyvyttömyyseläkkeen syynä

Mielenterveysperusteisen työkyvyttömyyseläkkeen saajat (%)

Lähde: Eläketurvakeskus

Integraatio poistaa välttämättä erilliset prosessit, kuten esim. erilaiset maksusitoumuskäytännöt ja muut keinotekoiset tavat estää osaa väestöstä vaatimasta ja saamasta tarvittavaa hoitoa

